

śrīḥ
śrīmatē rāmānujāya namaḥ
śrīmatē niḡamāntamahādēśikāya namaḥ
śrīsītālakṣmaṇabharataśatrughnahanumatsamēta śrīrāmacandra
parabrahmaṇē namaḥ

śrīmadrāmāyaṇē vālmīkīyē ādikāvyaē ayōdhyākāṇḍē

॥ trisaptatitamaḥ sargaḥ ॥

This document has been prepared by

Sunder Kidāmbi

with the blessings of

śrī raṅgarāmānuja mahādēśikan

His Holiness śrīmad āṇḍavan śrīraṅgam

śrīḥ
śrīmatē rāmānujāya namaḥ
śrīmatē nigamāntamahādēśikāya namaḥ
śrīsītālakṣmaṇabharataśatrughnahanumatsamēta śrīrāmacandra
parabrahmaṇē namaḥ

॥ trisaptatitamaḥ sargaḥ ॥

bharatēna kaikēyyā dhikkāraṇaṃ tām prati mahatō rōṣasya
prakaṭanaṃ ca

śrutvā ca sa pīturvṛttaṃ
bhrātarau ca vivāsitau |
bharatō duḥkhasantapta
idaṃ vacanamabravīt || 2.73.1 ||

kiṃ nu kāryaṃ hatasyēha
mama rājyēna śōcataḥ |
vihīnasyātha pitrā ca
bhrātrā pitṛsamēna ca || 2.73.2 ||

duḥkhē mē duḥkhamakarō -
rvraṇē kṣāramivādadāḥ |
rājānaṃ prētabhāvasthaṃ
kṛtvā rāmaṃ ca tāpasam || 2.73.3 ||

kulasya tvamabhāvāya
kālarātririvāgatā |

aṅgāramupagūhya sma
pitā mē nāvabuddhavān || 2.73.4 ||

mṛtyumāpāditō rājā
tvayā mē pāpadarśini |
sukhaṃ parihṛtaṃ mōhāt
kulē'smin kulapāṃsani || 2.73.5 ||

tvāṃ prāpya hi pitā mē'dya
satyasandhō mahāyaśāḥ |
tīvraduḥkhābhisanantaptō
vṛttō daśarathō nṛpaḥ || 2.73.6 ||

vināśitō mahārājāḥ
pitā mē dharmavatsalaḥ |
kasmāt pravrajitō rāmaḥ
kasmādēva vanaṃ gataḥ || 2.73.7 ||

kausalyā ca sumitrā ca
putraśōkābhipīḍitē |
duṣkaraṃ yadi jīvētāṃ
prāpya tvāṃ jananīm mama || 2.73.8 ||

nanvāryō'pi ca dharmātmā
tvayi vṛttimanuttamām |
vartatē guruvṛttijñō
yathā mātari vartatē || 2.73.9 ||

tathā jyēṣṭhā hi mē mātā
kausalyā dīrghadarśinī |

tvayi dharmam samāsthāya
bhaginyāmiva vartatē || 2.73.10 ||

tasyāḥ putram mahātmānam
cīravalkalavāśasam |
prasthāpya vanavāsāya
katham pāpē na śōcasē || 2.73.11 ||

apāpadarśinam sūram
kṛtātmānam yaśasvinam |
pravrajya cīravasanam
kiṁ nu paśyasi kāraṇam || 2.73.12 ||

lubdhāyā veditō manyē
na tē'ham rāghavam yathā |
tathā hyanarthō rājyārtham
tvayā'nītō mahānayam || 2.73.13 ||

aham hi puruṣavyāghrā -
vapaśyan rāmalakṣmaṇau |
kēna śaktiprabhāvēṇa
rājyam rakṣitumutsahē || 2.73.14 ||

taṁ hi nityam mahārājō
balavantam mahaujasam |
upāśritō'bhūd dharmātmā
mērurmēruvanam yathā || 2.73.15 ||

sō'ham kathamimam bhāram
mahādhuryasamudyatam |

damyō dhuramivāsādyā
sahēyaṃ kēna caujasā || 2.73.16 ||

athavā mē bhavēcchakti -
ryōgairbuddhibalēna vā |
sakāmāṃ na kariṣyāmi
tvāmahaṃ putragarddhinīm || 2.73.17 ||

na mē vikāṅkṣā jāyēta
tyaktuṃ tvāṃ pāpaniścayām |
yadi rāmasya nāvēkṣā
tvayi syānmātrvat sadā || 2.73.18 ||

utpannā tu kathaṃ buddhi -
stavēyaṃ pāpadarśinī |
sādhucāritravibhraṣṭē
pūrvēṣāṃ nō vigarhitā || 2.73.19 ||

asmin kulē hi sarvēṣāṃ
jyēṣṭhō rājyē'bhiṣicyatē |
aparē bhrātarastasmin
pravartantē samāhitāḥ || 2.73.20 ||

na hi manyē nṛsaṃsē tvāṃ
rājadharmamavēkṣasē |
gatiṃ vā na vijānāsi
rājavṛttasya śāśvatīm || 2.73.21 ||

satataṃ rājaputrēṣu
jyēṣṭhō rājābhiṣicyatē |

rājñāmētat samaṃ tat syā -

dikṣvākūṇāṃ viśēṣataḥ || 2.73.22 ||

tēṣāṃ dharmāikarakṣāṇāṃ

kulacāritraśōbhinām |

adya cāritraśauṭīryaṃ

tvāṃ prāpya vinivartitam || 2.73.23 ||

tavāpi sumahābhāgē

janēndrakulapūrvakē |

buddhimōhaḥ kathamayaṃ

sambhūtaṣṭvayi garhitaḥ || 2.73.24 ||

na tu kāmāṃ kariṣyāmi

tavāhaṃ pāpaniścayē |

yayā vyaśanamārabdhaṃ

jīvitāntakaraṃ mama || 2.73.25 ||

ēṣa tvidānīmēvāha -

mapriyārthaṃ tavānagham |

nivartayiṣyāmi vanād

bhrātaraṃ svajanapriyam || 2.73.26 ||

nivartayitvā rāmaṃ ca

tasyāhaṃ dīptatējasah |

dāsabhūtō bhaviṣyāmi

susthitēnāntarātmanā || 2.73.27 ||

ityēvamuktvā bharatō mahātmā

priyētarairvākyagaṇaistudaṃstām |

śōkārditaścāpi nanāda bhūyaḥ

siṃhō yathā mandarakandarasthaḥ || 2.73.28 ||

|| ityārṣē śrīmadrāmāyaṇē vālmīkiyē ādikāvyē

ayōdhyākāṇḍē trisaptatitamaḥ sargaḥ ||